

Työelämän tutkimuspäivät 5.–6.11.2015
Työryhmä: Tutkimuksellisen tiedon ja käytännön kohtaaminen

Helena Helve
Tampereen yliopisto
helenahelve@uta.fi

Eeva Sinisalo-Juha
Tampereen yliopisto
sinisalo-juha.eeva.l@student.uta.fi

Arseniy Svynarenko
Helsingin yliopisto
svynarenko.arseniy.x@student.uta.fi

Tutkimus korkeakouluopiskelijoiden opiskelu- ja työarvoista sekä tulevaisuuden horisontista

1. Johdanto

Suomessa nuorisotyöhön liittyvät toimenpiteet kuten Lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelma 2012–2015 sekä EU:n poliittinen ohjelma Nuoret liikkeellä ovat sisältäneet monia hyviä ehdotuksia, joilla on pyritty parantamaan nuorten työllistyvyyttä ja työmarkkinoille pääsyä. Meillä, kuten muuallakin pohjoismaissa, ei ole vanhenevan väestörakenteen vuoksi varaa koulunsa keskeyttäneisiin ja kouluttautumattomiin nuoriin. Suomen nuorisopolitiikka pyrkii noudattamaan Eurooppa 2020-strategian päämääriä. Nuorten syrjäytymistä ehkäistään korkeatasoisella koulutuksella ja nuorten aktivoimisella yhteiskuntaelämään. Yhteisötakuu (vrt. nuorisotakuu) on mukana myös uudessa hallitusohjelmassa yhtenä osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeista. Tavoitteena on vahvistaa etsivää nuorisotyötä ja työnetsijätoimintaa sekä taata kaikille peruskoulun päättävälle koulutus-, työ- tai kuntoutuspaikka, ja että jatkossa nuori saisi kaikki palvelut entistäkin selkeämmin yhdeltä luukulta (Ratkaisujen Suomi 2015).

Tutkimuksemme saa taustaa Suomen Akatemian rahoittamasta Nuorten ”pätkätyöttömien” aikuisten muuttuvat arvot ja elämäntyyli suomalaisilla työmarkkinoilla (Work-Preca: <http://www.helenahelve.fi/work-preca-project/>) tutkimusprojektista. Se toi esille suomalaisten nuorten aikuistumisen vaikeuden nykyisillä epävarmoilla työmarkkinoilla. Nuorten oli vaikeaa kehittää työ- tai ammatti-identiteettiä ilman työssäolokokemuksia. Ongelmakohtia olivat opiskelujaksojen väliset välivuodet, työttömyysjaksot ja työttömyyden pitkittyminen. Ne vaikuttivat nuoren identiteetin muodostukseen ja nuoren kansalaiseksi kasvamiseen (Helve, 2015).

Tilastojen mukaan korkeakoulutettujen nuorten työttömyys on kasvanut huolestuttavasti viimeisen vuoden aikana verrattuna yleiseen työttömyysasteeseen (noin 15 % / 9 %). Koulutus ja työttömyyden kesto vaikuttavat nuorten suhtautumiseen työhön ja tulevaisuuteen orientoitumiseen. Joillekin korkeakouluopiskelijoille ja hyvin koulutetuille nuorille lyhytaikainen pätkätyökin saattaa olla elämäntilanteeseen sopiva valittu vaihtoehto, joka mahdollistaa opiskelun, harrastusten, työn ja vapaa-ajan onnistuneen yhteensovittamisen.

Koulutuksen olisi kuitenkin vastattava työelämän vaatimuksia. Vaikka Pisa-tutkimusten mukaan Suomessa nuorten koulutustilanne näyttää paremmalta ja tasa-arvoisemmalta kuin monissa muissa maissa nuorisotyöttömyysluvut ovat olleet korkeita taloudellisen nousukaudenkin aikana, osoittaen ainakin osittain, että koulutus ei vastaa tai vastaa huonosti työnantajien tarpeita. Korkeakoulutuksessa olisi paremmin huomioitava ja hyväksyttävä nuorten työelämän odotukset ja tarpeet samoin kuin nuorten välivuosina työelämässä hankkimat taidot osana opintosuorituksia.

Epävarmaksi koettu tulevaisuus ja menneisyydessä koetut henkilökohtaiset vaikeudet heijastuvat nuorten käsityksiin omasta tulevaisuudestaan. Nuorten odotukset

koulutukselta ja työelämästä sekä käsitykset kansalaisuudesta ovat olleet tutkimuksemme kysymyksiä. Yhtenä tavoitteena on löytää malleja nuorten aktiivisiksi kansalaisiksi kasvun tukemiseen sekä koulutuksesta työelämään siirtymissä että informaalin kasvatuksen puitteissa moniammatillisessa nuorisotyössä.

2. Identiteetti ja identiteettihorisontti teorianmuodostuksen lähtökohtina

Teoreettisena viitekehyksenä meillä on identiteettiteoria (Erikson 1968; Côté 1997, 2002; Berzonsky ym. 2013). Tavoitteenamme on kehittää identiteettiteoriaa empiiristen tutkimustulosten pohjalta. Tuomme identiteettitutkimukseen uusina käsitteinä nuorten identiteettihorisontin (ks. myös Côté & Levine 2002; Côté 2015; Helve 2012 ja 2013). Identiteettihorisontin käsitettä tarvitaan tilanteessa, jossa nuoruus on ajallisesti pidentynyt, erityisesti kun tarkastellaan siirtymää työelämään. Identiteettihorisontilla kuvataan sitä, miten laaja käsitys nuorella on tulevaisuutensa mahdollisuuksista, esimerkiksi omasta asennoitumisestaan työnperässä muuttamiseen. Toisessa ääripäässä voidaan puhua kapeutuneesta identiteettihorisontista, joka rajaa nuoren tulevaisuuden nuoren jo tuntemalla lähialueelle.

Tutkimuksen hypoteesina on, että ongelmat nuoren uran rakentamisessa sekä vaikeudet koulutuksesta työelämään siirtymissä vahvistavat kiinnittymistä paikallisiin identiteetteihin ja perinteisiin arvoihin. Talouden taantumien ja työttömyysriskin aiheuttamat identiteettikriisit muuttavat nuorten identiteettejä ja kaventavat heidän identiteettihorisontiaan. Vahvistuneesta paikallisesta identiteettistä tulee varteen otettava vaihtoehto epävarmalle globaalille identiteetille.

Arvo- ja identiteettiteorioista nousevat kysymykset nuorten identiteettiulottuvuuksista kuten kapeasta tai laajasta identiteettihorisontista, joka näkyy esimerkiksi siinä miten ahdistuneesti tai optimistisesti nuoret suhtautuvat tulevaisuutensa, miten pitkälle he sitä suunnittelevat ja minkälaisia odotuksia heillä on tulevaisuutensa suhteen. Nuorten lokaalit ja globaalit identiteetit jäsentävät heidän tulevaisuuden odotuksiaan. Globaalien nuorisokulttuurien, erilaisten niihin liittyvien trendien, median ja digitalisaation sekä mobilisaation vaikutukset kasvavan nykyään tuoden tutkimuksen keskiöön kysymykset nuorten arvojen, moraalien ja identiteettien muutoksesta. Globaalit maailmantalouden järjestykset, ympäristöongelmat, työmarkkinat ynnä muut vastaavanlaiset ilmiöt tekevät yhä tärkeämmäksi lokaalin ja globaalien välisen vuorovaikutuksen ymmärtämisen.

Yasemin Nuhoglu Soysal (1994) on kiinnittänyt huomiota globaalien tason uusien kansalaisuuksien syntymiseen ja tuonut pohdittavaksi kansalaisuuden uudet merkitykset. Globaalissa maailmassa paikallisen identiteetin merkitys muuttuu, mikäli paikallisuus näyttäytyy globaalien vastakohtana. Tämä jännite globaalien ja paikallisten välillä näyttäytyy nykyään erityisen tärkeänä, koska se saattaa johtaa esimerkiksi uusiin ääriilikkeisiin, joiden arvot ja moraalit poikkeavat oman kansan tai yhteisön ylläpitämisestä. Tämä näkyy jo suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden kansalaisuuteen liittämässä arvomuutoksissa (Helve 2015). Vuonna 2011 suomalaiset opiskelijat muodostivat arvomaailmaltaan hyvin erilaisia ryhmiä.

3. Tutkimus korkeakouluopiskelijoista

Tutkimuksella on yhteys kansainväliseen IHCCS tutkimukseen korkeakouluopiskelijoiden opiskelu- ja työarvoista sekä identiteettihorisontista. (Tässä tutkimuksessa ovat mukana pohjoisamerikkalaiset J. Côté ja Academica Group; <http://www.academica.ca/>; A.Meca, S. Roberts ja S. Schwartz sekä japanilaiset S. Mizokami, ja R. Nakama). Käänsimme tutkimuksemme Identity Horizon ja Identity Capital teorioiden pohjalta kehitetyn kulttuurienvälisen esitestatun on-line kyselyn, jolla keräsimme aineistoa suomalaisilta yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijoilta. Suomalaisessa kyselyssä oli lisäksi erilliset osiot aiemmista suomalaisten nuorten arvo- ja asennetutkimuksista (Helve 1993; 2002; 2013 ja 2015), identiteettitutkimuksista ja nuorten moraalisen

arvioinnin kehittymistä koskevasta työnalla olevasta väitöskirjatutkimuksesta (Sinisalo-Juha).

Tässä esityksessä pitäydymme suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden aineiston analyysiin. Tulemme myöhemmin myös vertailemaan japanilaisten ja pohjois-amerikkalaisten korkeakouluopiskelijoiden työ- ja opiskeluasenteita sekä tulevaisuuden suuntautumista suomalaisiin tuloksiin. Tavoitteena on selvittää, kuinka saman ikäiset eri ympäristöissä ja kulttuureissa elävät nuoret kokevat ja tulkitsevat omia tulevaisuuden mahdollisuuksiaan identiteettihorisontissaan. Aineistonkeruu tutkimukseemme on vielä meneillään. Nuori- IHCCS -kyselyyn on tähän mennessä vastannut yli 700 suomalaista yliopisto- ja ammattikorkeakouluopiskelijaa.

4. Tutkimustuloksia opiskelu- ja työarvoista sekä tulevaisuuden horisontista

Tutkimuksessa nousevat arvo- ja identiteettiteorioiden kysymykset nuorten identiteettiuottuvuuksista kuten kapeutuneesta tai laajasta identiteettihorisontista, joka näkyy esimerkiksi siinä miten ahdistuneesti tai optimistisesti nuoret suhtautuvat tulevaisuutensa, miten pitkälle he sitä suunnittelevat ja minkälaisia odotuksia heillä on tulevaisuutensa suhteen.

Alustavina tuloksina voidaan todeta suurimman osan nuorista olevan valmiita ikäväänkin työhön, kunhan palkka on riittävä. Tässä on muutosta edelliseen vuonna 2011 tehtyyn tutkimukseen. Nuoret ovat myös valmiita jakamaan parempiosaisilta heikompiosaisille. Yli 85 % nuorista on sitä mieltä, että ihmisen hyvinvointi ei voi perustua vain taloudelliseen kasvuun. Samalla nuoret eivät olleet varmoja siitä, olisiko työelämässä saavutetuista etuisuuksista tingittävä, jotta heikompiosaisia voitaisiin auttaa. Noin 90 % nuorista on myös sitä mieltä, että naisten työssäkäynti ei ole vähemmän tärkeää kuin miesten.

Tulevaisuuttaan pohtiessaan yli puolet nuorista oli päättänyt, mihin suuntaan haluaa elämässään kulkea. Samoin he tiesivät mitä haluavat tulevaisuudessaan tehdä ja mitä elämässään saavuttaa. Tämä tieto myös luo nuorille turvallisuuden tunnetta. Nuoret uskovat opiskeluun ja työntekoon. Lähes puolet nuorista uskoo osaavan ja ahkeran löytävän työpaikan. Näiden alustavien tulosten perusteella suomalaisten korkeakouluopiskelijoiden identiteettihorisonttia ei voida pitää erityisen kapeana, paremminkin laajana.

5. Pohdintaa

Talouden taantuma, lisääntynyt epävarmuus ja työttömyysriski lisäävät nuorissa ennakoimatonta elämän kulkujen eriytymistä, jossa aiemmat sitoumukset arvoihin ja identiteetteihin eivät ole enää toimivia. Seurauksena saattaa olla palautuminen jo saavutettua identiteettiä aiemmalle kehitystasolle (Marcia, 2002) eli identiteettihorisontin kapeneminen. Nuoren tulevaisuuden näköalan kaventuminen voi ilmentyä arvojen muutoksina, heikentyneenä sietokykyinä epävarmuutta kohtaan ja uusien, ehkä nuorelle epäterveidenkin kokemusten ja elämäntyylien etsintänä, joka saattaa syrjäyttää nuoren. Samoin se voi näyttäytyä myös ulkoisten tekijöiden kautta kuten opintojen keskeyttämisenä rajoittaen näin erilaisia mahdollisuuksia elämässä. Toisaalta identiteettikriisit eivät ole vain negatiivisia, sillä ne voivat myös edesauttaa uusien positiivisten elämähallintaa edesauttavien sitoumusten hankkimista.

Edellä on kuvattu, miten nuoren identiteettihorisontti voi näyttäytyä nuoren tulevaisuutta kapeuttavana tai mahdollisuuksia avaavana. Jos nuorelle esimerkiksi paikkakunnan vaihto näyttäytyy mahdottomana, voi tästä seurauksena on jääminen koulutuksen ja työelämän ulkopuolelle. Tämä on ajankohtainen haaste, kun esimerkiksi toisen asteen ammattilisten oppilaitosten verkostoa on tiivistetty ja näin koulumatkojen pituudet kasvaneet. Samoin työpaikkatarjonta on saattanut siirtyä kauemmas kotipaikkakunnalta.

Tästä seuraakin kysymys, miten nuoria, joiden identiteettihorisontti ei mahdollista esimerkiksi muuttamista työn tai koulutuksen perässä voidaan tukea oman tiensä löytämisessä ja siten myös itsenäistymisessä.

Ne nuoret, joille pääsy työelämään ja siellä selviytyminen muodostuvat ylivoimaisiksi asioiksi, ovat erityisen huolen kohteena. Nuori ilman unelmaa omasta itsenäisestä tulevaisuudestaan saattaa jäädä ”peräkammariin” ja sitten työmarkkinoiden saavuttamattomiin. Samalla myös nuoren omat unelmat ja odotukset, käsitykset omasta osaamisestaan ovat epärealistisia suhteessa työelämässä vastaantulevaan todellisuuteen. Monet asiat kuten palkka, työaika, työn jatkuvuus tai vaikkapa oman kännykän käyttö työtehtävien yhteydessä voivat nousta kynnyksikysymyksiksi työsuhteessa. Samalla ensimmäiset omat kokemukset työmarkkinoilla leimaavat myöhempää suhtautumista omaan työllistymiseen. Kyseessä on siten tulevaisuuden näkökulmasta hyvin herkkä vaihe, kun nuori työntekijä ja työnantaja yhdessä tuottavat käsitystä työpaikasta ja siellä toimimisesta.

Nuorisotyöllä on hyvät mahdollisuudet toimia niiden nuorten kanssa, joita esimerkiksi ei koulutus tavoita. Nuorisotyössä nuoren ja työntekijän suhde perustuu molemmin puoliseen luottamukseen ja se on nuorelle vapaaehtoinen suhde. Työskentely toteutuu nuoren omalla reviirillä, ei ajanvarauksella toimistossa, vaan esimerkiksi kadulla tai kauppakeskuksessa. Keskeistä on nuorisotyöntekijän ammatillinen läsnäolo nuorelle. Työsuhteessa ovat vahvoina läsnä spontaanius ja intuitio, jotka toimivat myös dialogin mahdollistajina. Dialogi puolestaan tuottaa etenemisen sellaiselle alueelle, jossa voidaan vapautuneesti yhdessä etsiä uusia näkökulmia ja ratkaisuja.

Nuorisotyöllä on myös erityiset edellytykset toimia tulkkina nuoren ja työnantajan välillä. Näin voidaan edesauttaa ensimmäisen työkokemuksen onnistumista ja nuoren suhtautumista omaan tulevaisuuteensa työelämässä. Näin myös nuoren näkemys omista mahdollisuuksistaan vahvistuu ja saattaa myös mahdollistaa identiteettihorisontin laajenemista vapauttaen uusia näköaloja omalle tulevaisuudelle. Muutamit työnantajat nuoria työllistäviltä aloilta ovatkin havahtuneet varmistamaan nuoren työsuhteen onnistumista hyödyntämällä koulutusta sekä työnjohdolle että nuorille uusina työntekijöinä. Nuorisotyön painopiste on kuitenkin ennen nuoren korkeakouluopintoja.

Korkeakoulusta valmistuva nuori ei kuitenkaan välttämättä ole opintojensa aikana oppinut työelämän vaatimuksia. Ammattikorkeakouluissa opintoihin sisältyy työelämäharjoitteluita, mutta yliopistossa nuori saattaa valmistua ilman kokemusta aidosta työelämästä. Tästä voi seurata vaikeus työllistyä ja identiteettihorisontin kapeutuminen, joka edelleen vaikeuttaa työllistymistä. Yliopistoihin olisikin saatava työelämätaitojen opetusta, joilla voidaan varmistaa nuoren edellytykset selviytyä oman alansa työelämässä. Samalla on muistettava, että osaamista ei synny ainoastaan muodollisessa koulutuksessa vaan myös nonformaali ja informaali oppiminen tuottavat osaamista harrastuksissa, työelämäkokeiluissa, vapaaehtoistoissa, järjestötoiminnoissa ja median virtuaalisissa ympäristöissä.

Kirjallisuus

- Berzonsky, M. D., Soenens, B., Luyckx, K., Smits, I., Papini, D. R. & Goossens, L. (2013) Development and validation of the revised Identity Style Inventory (ISI-5): Factor structure, reliability, and validity. *Psychological Assessment*, 25, 893–904.
- Cote, J. E. (1997) An empirical test of the identity capital model. *Journal of Adolescence*, 20, 421–437.
- Cote, J. E. (2002) The role of identity capital in the transition to adulthood: The individualization thesis examined. *Journal of Youth Studies*, 5, 117–134.
- Côté, J. E., Mizokami, S., Roberts, S. E., Nakama, R., Meca, A. & Schwartz, S. J. (2015) The role of identity horizon in education-to-work transitions: A cross-cultural validation study in Japan and the United States. *Julkaisematon artikkeli*.

- Côté, J. & Levine C. (2002) *Identity Formation, Agency and Culture. A Social Psychological Synthesis*. Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates.
- Erikson, E.H. (1968) *Identity: Youth and crisis*. New York, NY: Norton.
- Helve, H. (1993) *A world view of young people. A longitudinal study of Finnish youth living in a suburb of metropolitan*. Helsinki: *Annales Academiae Scientiarum Fennicae*, ser. B Tom 267 Helsinki: Gaudeamus.
- Helve, H. (2012) *Transitions and shifts in work attitudes, values and future orientations of young Finns*. Teoksessa M. Hahn-Bleibtreu, M. Molgat (toim.) *Youth policy in a changing world: from theory to practice*. Opladen: Barbara Budrich Publishers, 135–158.
- Helve, H. (2012) *Valmistu töihin – Mihin? Nuoret matkalla koulutuksesta työelämään*. Helsinki: Taloudellinen tiedotustoimisto TAT.
- Helve, H. (2015) *Re-thinking youth and citizenship. Value groups and citizenship types of young Finns*. *Italian Journal of Sociology of Education* 7 (1), 32–66.
- Helve, H. (2013). *From higher education to working life: work values of young Finns in changing labour markets*. Teoksessa H. Helve, K. Evans (toim.) *Youth and work transitions in changing social landscapes*. London and U.S.A.: Tufnell Press, 119–137.
- Helve H. & Evans K. (2013) *Youth and work transitions in changing social landscapes*, London, England: Tufnell Press, 2013.
- Marcia, J. E. (2002). *Identity and psychosocial development in adulthood*. *Identity: An International Journal of Theory and Research*, 2(1), 7–28.
- Ratkaisujen Suomi (2015)
http://valtioneuvosto.fi/documents/10184/1427398/Hallitusohjelma_27052015.pdf/75d94d8d-15c9-405a-8a9b-eca4987b635e (viitattu 8.10.2015).
- Soysal, Yasemin Nuhoglu (1994) *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press.